

PROVEN

Indhold

Siden sidst	side 02
1807 Golden days 2007	side 04
Min barndom	side 10
Overbetjent Lundh	side 17
Arresødalbog nok engang	side 18
Byvåben for Halsnæs	side 18
Foreningsarrangementer	side 19

Under belejringen 1807 slog en kanonkugle ned i kanonbåden Viborg. Niels Terkelsen fra Gjøl måtte på Kvæsthuset og have amputeret begge sine ødelagte hænder. Han nægtede at lade sig bedøve; han ville se, hvordan lægerne bar sig ad. Det imponerede i den grad kronprins Frederik, at han forærede den hårdføre unge mand denne kunstige højrehånd i træ og læder. De fleste krigsinvalidere, der havde mistet en hånd, måtte ellers tage til takke med en krog.

*Frederiksværkegnens
Historiske Forening*

Nr. 15 4. årgang - oktober 2007

Siden sidst ved formanden

Når dette nummer af Prøven udkommer, har jeg i nogle uger været bortrejst. Jeg har rejst rundt i USA for at lære dette land at kende.

Sidste halvdel af dette års aktiviteter startede med en bytur i Lynæs den 14. august. Medlem af vor forening og formand for Hundested Lokalhistoriske forening, lektor Søren Jessen, havde planlagt turen og viste os ca. 130 deltagere rundt. Vi startede i sognegården, hvorefter han førte os rundt til kirken, fortet og havnen. Søren er en glimrende fortæller med

Bestyrelsen:

Foreningens email:
Hjemmeside:

fhf@mailme.dk
www.frvhistorie.dk

Formand:

Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. nr. 47 92 38 44
bengts@mail.dk

Næstformand:

Axel Hvidtfeldt
Ællingevej 4
3360 Liseleje
tlf. nr. 47 92 31 40
ahv@mail.dk

Kasserer:

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. nr. 47 74 93 35

Sekretær:

Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 26 54
fhf@mailme.dk

Ole Friis Jensen

Auderød Byvej 10
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 33 93
tofriis@hotmail.dk

Kirsten Ebbensgaard

Strandgade 2b
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 27 70
Kirsteneb@mail.dk

Jørgen Tved

Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 00 23
tved@email.dk

Jan E. Hansen

Strandvejen 27 C
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 11 76
svvogtyve@mail.dk

Gurli Jeppesen

Bagerstræde 1 H
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 36 63

Redaktionen:

Jørgen Tved (ansv.)
Christina Ax
Axel Hvidtfeldt

Stof til næste nummer bedes indsendt snarest.
Læserindlæg er ikke nødvendigvis udtryk for foreningens holdning.

Eftertryk till. med kildeang.
Layout: Per Erck
Fr.værk-Hundested Kommune.
Eget tryk.
Oplag: 450

ISSN: 1604-0678
Titel: Prøven

stort lokalt kendskab, så det blev en fin aften, og med så mange deltagere er vort mikrofonanlæg helt uundværligt.

Vort program for 2008 er færdigt og går snart til trykning. Folderen vil blive udsendt til alle medlemmer i starten af december sammen med årets sidste nummer af Prøven.

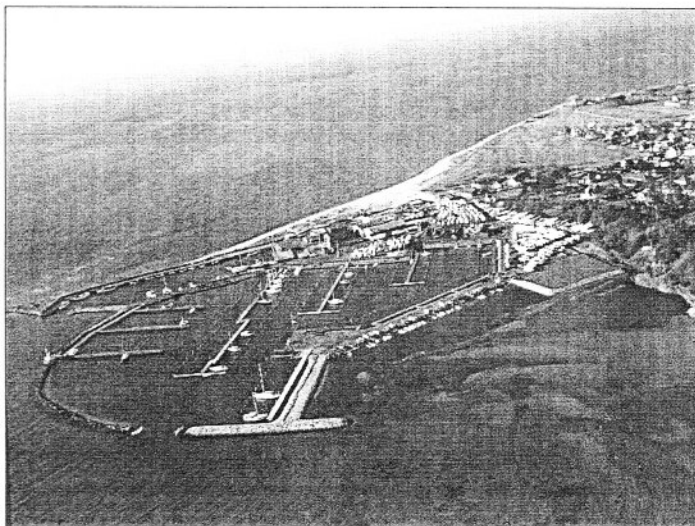
På programmet står bl. a. en eftermiddagstur til Stålværket og en aftenur til Æbelholt Kloster. Denne tur har begrænset deltagerantal, så medlemmerne må melde sig hurtigt, når turen bliver annonceret.

Det skal også nævnes, at bestyrelsen har besluttet, at foreningens medlemmer vil få lidt rabat på busturene fremover, hvorimod gæster må betale lidt mere.

Vi vil prøve fremover at holde konceptet med, at nogle foredrag vil blive fulgt op af en byvandring eller omvendt. Der vil således komme foredrag om sygehusene i Frederiksværk, om stålværket, om Hundested og om kalkmalerier. På programmet er også en gentagelse af Stig Colbjørns foredrag om Slangerup - Frederiksværkbanen med forlængelse til en dybvandshavn i Hundested. Det var et meget interessant foredrag i februar måned, men desværre faldt det sammen med den værste snestorm i mands minde.

Kære medlemmer. Vi hører gerne på kritik, ros og gode forslag til vore aktiviteter, men prøv også at få andre til at melde sig ind i vor forening. Tag nogle foldere med fra vore møder og del dem ud til venner og bekendte.

Vel mødt til efterårssæsonen.
Bengt Sørensen

Lynæs havn

1807 Golden Days 2007

Englandskrigen og Frederiksværk

Tag det roligt. Du skal ikke i gang med et sprogkursus. Jeg skal heller ikke gøre mig klog på det engelske, men som jeg forstår det, skal vi mindes nogle glædelige dage eller begivenheder. Som jeg læser historien og måske husker, hvad jeg i skolen lærte af lærer Christiansen i forbindelse med 1807, så var der absolut ikke noget at glæde sig over. Tværtimod var det noget grufuld. Det var et af historiens første store terrorangreb mod civilbefolkningen, som meget bevidst og nøje planlagt blev sat ind mod den københavnske befolkning.

I skolen lærte jeg om det store engelske bombardement af København, der fandt sted for 200 år siden. Jeg husker billeder og tegnninger, som beretter om krigens gru og ødelæggelser, om den frygt og panik, der greb den københavnske befolkning, da byen blev bombarderet, og englænderne stjal vores flåde.

Jeg kan forstå, at man godt vil mindes alt det forfærdelige, der overgik befolkningen og nationen, det er der god grund til, men det

Livjægerens udfald fra de Classenske haver den 31. aug. 1807.

Tegning af Eckersberg

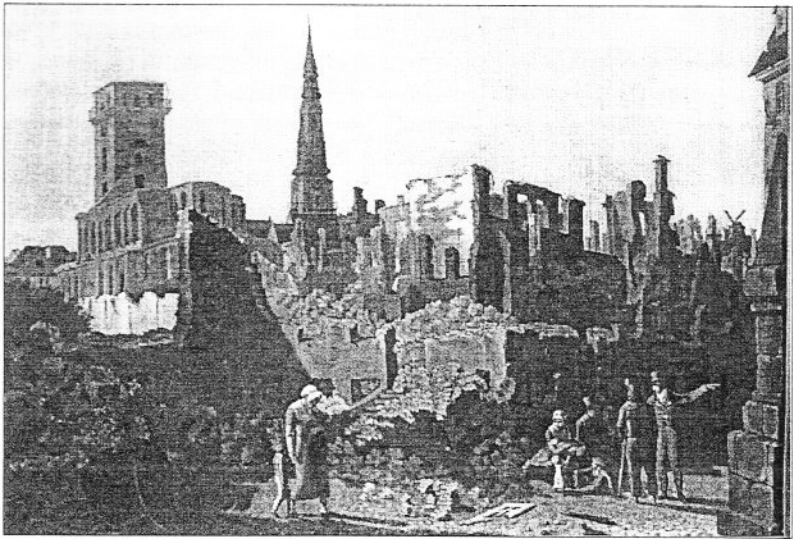
er en hån at kalde alle de ulykker, der ramte København for "Gyldne dage". For mig er gyldne dage noget rart, dage man godt vil mindes og tænker tilbage på med glæde. Det er muligt, at nogle englændere kan se noget stort og heroisk i terrorangrebet mod København, men jeg vil dog tro, at det, som overgik bl.a. London under den anden verdenskrig for altid har lært også den engelske befolkning, at terrorangreb mod civilbefolkninger for længst burde betegnes som krigsforbrydelser og straffes, som nogle tyske krigsforbrydere blev det efter den anden verdenskrig.

Engelske raketter fra 1807-belejringen. Nogle fungerede som brandpile, der borede sig ind i træværk, andre var forsynet med en bombe i spidsen.

Jeg blev vred og harm

Søndag d. 2. september var jeg med vores historiske forening på en særdeles vellykket tur til Holmen i København. Det var museumsin-

*Gråbrødretorv efter englændernes bombardement den 2. sept. 1807.
(J.P. Møller og C.W. Eckersberg 1808)*

spektør Frank Allan Rasmussen, der viste os rundt og på sin helt egen måde fortalte om de historiske bygninger og om Holmens historie. Frank Allan er en fantastisk fortæller. På vores rundtur kunne vi høre bulder og brag fra gamle kanoner og andre våben. I Kongens Have blev der opført nogle slagscener mellem engelske og danske soldater iklædt uniformer fra 1807 og bevæbnet med våben fra samme tid. Vi fik en svag lydformennelse af, hvad der overgik København.

Bombardementet varede i 3 døgn, hvor raketter og kanonkugler lagde store dele af byen i ruiner. Mere end 1000 blev dræbt, og mange flere blev sårede og lem-læstede. Hvordan kan man dog kalde sådan noget for "gyldne dage"? Dengang var københav-

nerne naturligvis klar over, at de engelske tropper var gået i land ved Vedbæk, og at byen var omringet, men man havde jo voldene rundt omkring byen og mente ligesom i svenskekrigen, at det var beskyttelse nok, og at man kunne byde englænderne trods.

Alt dette er godt beskrevet i historien, mange af datidens store skribenter var i byen og oplevede, hvad der skete. Steen Steensen Blicher har fortalt, og den ganske unge B.S. Ingemann har også beskrevet, hvad han oplevede, og der er beretninger fra flere andre. Selv om fotografiet ikke var opfundet, har vi som anført mange billeder og tegninger, der i al deres gru fortæller, hvad terrorangrebet kostede i materielle og menneskelige tab.

Men det er ikke denne del af historien, jeg skal berette om.

Krigen kom også til Frederiksværk

Hvad der måske ikke er så kendt er, at også vores by blev inddraget. Vi havde landets eneste krudtværk, så da krigen med England begyndte, skulle så meget krudt som muligt naturligvis til København. Kaptajn Ejlert Peter Tscherning var inspektør på "værket". Den omstændelige beretning om krudttransporterne finder vi i Major H.J. Bloms "Krigstildragelserne på Sjælland 1807". Her kan vi læse, at to transporter på hver ca. 200 vogne var kommet godt af sted, men d. 17. august skulle endnu en meget stor transport på 500 vogne

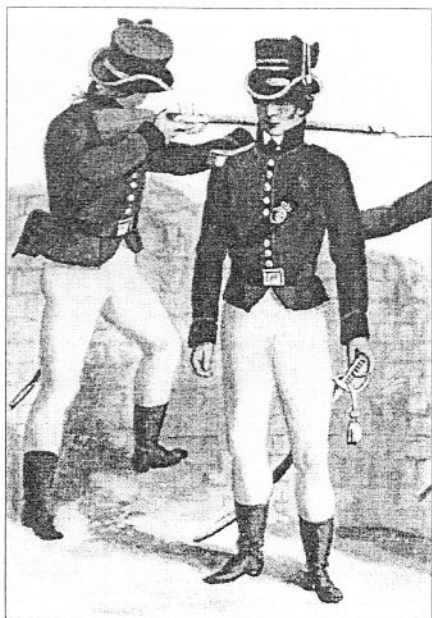
langt. Vi har af gode grunde ikke et foto af en vogn fra 1807, men vi har et fra 1930. Vi kan se, at der står 5 tønder i to rækker, altså i alt 10 tønder af ca. 50 kg. Den samlede vægt var på ca. 500 kg. Når man ser på tallene, kan man forstå, at det har været en meget stor opgave at samle en sådan transport. Næsten alle bønder i området har måttet stille med helst og vogn og naturligvis også en kusk. Hertil skal så også medregnes den eskorte, som bestod af folk fra Frederiksværks frivillige Korps under ledelse af E.P. Tscherning selv. Hvor mange denne eskorte bestod af i alt, har jeg ikke kunnet finde tal på, men jeg tror, der mindst har været en rytter for hver 5. vogn,

Transport af tønder med krudt fra Frederiksværk - dog ikke i 1807, men i 1930

af sted. I Tormod Jørgensens store bog om Anton Frederik Tscherning fortælles, at transporten var på 800 vogne, men uanset om det var 500 eller 800 vogne, som kom af sted, så kan vi forstå, at det var en meget stor transport. Hvis vi regner med runde tal og siger, at en vogn med hest er ca. 5 m. ja så er et vogntog på 500 vogne ca. 2,5 km

hvilket betyder en eskorte på ca. 100 mand. Vi må regne med, at transporten i alt har bestået af ca. 600 heste og lige så mange mennesker. E.P. Tscherning må have støvsuget det meste af Halsnæs for vogne, heste og de 600 mand. Vi skal huske, at i selve Frederiksværk by var der på dette tidspunkt kun ca. 500 indbyggere.

Menig og officer i Frederiksværk frivillige Korps. Dette korps ledsagede krudtvognene dels til hest, dels til fods.

2 kolonner

Vogntoget var delt i to kolonner. En skulle over Gørlose og Farum, den anden over Slangerup og Måløv, og ved Farum gik det galt. Englænderne opdagede transporten og fik fat i 20 vogne, men de øvrige fik drejet af og satte kursen mod Frederiksborg og Helsingør og kom frem til Kronborg.

De engelske tropper var ikke alle sammen med til at omringe København. Der blev sendt patrulje ud på hele Sjælland og naturligvis også til Frederiksværk. Den 19. august om aftenen kom en eskadron fra det hannoveranske regiment under ledelse af general V. D. Deckens.

Eskadronen, der bestod af 120 husarer, var ellers under kommando af Ritmester Krauchenberg. Man fortæller, at han om aftenen d. 18. august var nået frem til Kregme, hvor han fik oplyst, at værket kun havde en meget svag bemanning, hvorefter han besluttede at besætte Frederiksværk.

Der blev dog brugt en gammel krigslist for at fremme overgivelsen. Generalen var selv fulgt med den engelske afdeling, og han oplyste, at han havde et helt armekorps til sin rådighed. Det var vel på denne baggrund, at E.P. Tscherning fandt det rådeligst at kapitulere, selv om man havde en garnison på i alt 850 mand, og Frederiksværk på papiret blev omtalt som en fæstning, hvad den jo ingenlunde var. I garnisonen var medregnet de arbejdere, som var på Værket, altså i både støberiet og på Krudtværket. Vi ved heller ikke, hvor mange fra det frivillige korps der endnu var med den store transport, og ikke om Tscherning var kommet tilbage, men vi ved, at englænderne var kampvante folk, og at det nok kun var en begrænset del af de frivillige, der havde ret meget militær uddannelse. E.P. Tscherning må have været en god forhandler, for han oplyste englænderne om, at værket var Kronprinsens private ejendom. De gode englændere respekterede her fuldt ud den private kongelige ejendomsret, og de drog igen fra værket uden på nogen måde at ødelægge maskiner og anlæg.

De medtog derimod ca. halvdelen af de geværer, der tilhørte det frivillige korps samt 4 kanoner, som også tilhørte korpset. Det betød, at

man i Frederiksværk kunne fortsætte med at fremstille krudt, kugler og kanoner. Krigen sluttede jo ikke i 1807 med, at den danske flåde blev stjålet og sejlet bort.

Man gik som bekendt straks i gang med at bygge kanonbåde. Andre skibe blev udrustet som kaperskibe, og skanser blev anlagt og bestykket. Der skulle bruges både kanoner og krudt.

Da englænderne 19. august om morgenen kl. 7 forlod Frederiksværk, var det ifølge den engelske generals officielle rapport ikke helt uden besvær. Bønderne fra de omkringliggende skove havde samlet sig i flokke til dels bevæbnet med skydevåben, men størstedelen med høtyve, leer osv. for at afskære hans tilbagetog. Flere hundrede mand havde forsamlet sig på en bakke – antagelig Thors bakke – og affyrede enkelte skud mod den fjendtlige eskadron, hvilket dog på grund af afstanden var uden virkning. Stadig ifølge generalens rap-

port sprængte en løjtnant Ernst v. Poten ind på ”hoben”, der efterlod 50 heste, og 5 mand blev taget til fange. Da generalen erfarede, at alle skove og byer på hans tilbagevej var fulde af lignende bevæbnede folk, foretrak han at forandre sin rute og førte sit kavaleri gennem mere åbent terræn tilbage til Jægersborg.

Her blev de folk, der var taget til fange, sat i frihed efter at være blevet afstraffet med fugtel. (*en militær straf, der består i slag på ryggen med det flade af en kling*)

Jeg ved ikke, hvor meget af dette, der er sandt. Det kunne jo tænkes, at den gode general godt ville fremstille sin ekspedition i et farligere lys, end den egentlig var.

Tiden, der fulgte, blev en meget vanskelig tid for Danmark. Der kom en statsbankerot. Norge blev selvstændigt, og ulykkerne fortsatte i 1800 tallet, men det er en helt anden historie.

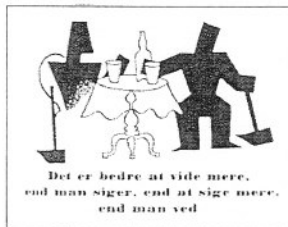
5. AARGÅNG

Januar 1948

Nr. 1

Lykken findes ikke i guldet,
men i arbejdet

Det er bedre at vide mere,
end man siger, end at sige mere,
end man ved

Et par klip fra DFJ's kvartalsavis. Se også side 9

Du kan redde din jul

I gamle dage, da DFJ var en meget stor arbejdsplads, udgav man DFJs Kvartals Avis. Prøvens redaktion har været så heldig at få foræret nogle årgange af disse aviser indbundne i 3 bind. Her er mange gode artikler.

I aprilnummeret fra 1950 har vi fundet denne lille historie:

En smededreng og hans læresvend er blevet fotograferet ved den varme esse i grovsmedjen. Bygningen, hvor dette foto blev taget, eksisterer endnu, nu som byens kunstnerhus. Meget af det, som grovsmeden dengang fremstillede, var nu også kunst.

Den gamle redaktion havde knyttet en lille konkurrence til de arbejdende smede. 25 kr. kunne man vinde, hvis man kunne finde på en god billedtekst.

Som det fremgår, var der ikke mange poeter i byen på daværende tidspunkt. Poet eller ej, 25 kr. var også værd at tage med, så 3 forsøgte sig med de følgende tekster.

Den første tekst lød sådan:

Den smed, der smed med kræfter mange,
han slår med hammeren adskillige gange;
symbol på styrke og snilde det er det,
derfor sidder han også i DFJ-mærket.

Nummer to havde følgende tekst:

Dersom du smed vil være,
hold faget højt i ære,
det højre ben skal forrest være.

Og så nummer tre:

Et kraftigt slag vil han slå med sin hammer,
vi venter spændt på, om han også rammer,
mon slaget han klarer, han er så ung,
og hammeren synes så vældig tung.

Vi kan tilføje, at de 25 kr. blev vundet af reklamechef Meilby Madsen, men det fremgår ikke, hvilken tekst han har skrevet

Prøvens redaktion er både moderne og prisbevidst. I løbet af de 57 år er der sket store stigninger i både priser og lønninger, så uden i forvejen at have forhandlet vores vilde ide med foreningens gode kasserer vil vi forsøge os med en ny konkurrence med en stærkt forhøjet præmie. 50 kr. kan du vinde, hvis du kan oplyse navnene på de to smede. Vi kaster nu ikke foreningens gode penge i grams. Du skal også fortælle, hvilket ben der skal være forrest, når forhammeren skal svinges.

Vi vil godt have dit svar inden d. 1. december. Har du vundet, er din jul reddet, og der bliver ikke noget med afbetaling. På en gang vil du få hele din præmie udbetalt. Naturligvis vil dit navn til evig hæder og berømmelse blive bragt i næste nummer af Prøven

Jørgen Tved tlf. 47 77 00 23 (tved@email.dk)

Hans Christian Kuno Siewartz Nielsen

Mine Erindringer

Foreningen modtog i foråret et 47 sider langt maskinskrevet manuskript fra Kurt Siewartz Nielsen. Det var hans farbror, Hans Christian Kuno Siewartz Niensens erindringer om sin opvækst og livet i Frederiksværk. Kuno var født 12. februar 1908 og blev 81 år. Vi vil løbende bringe erindringerne i de kommende numre af Proven, så vore læsere kan få et indblik i livet i Frederiksværk i begyndelsen af det 20 århundrede - og forhåbentlig blive inspireret til selv at bidrage med artikler til vores blad, så vi kan få bevaret nogle af de historier om dagliglivet og menneskene i byen, som ellers går i glemmebogen og aldrig når de officielle historieböger.

Min barndom

Det første, jeg kan huske, er erindringer om, hvordan jeg groft blev udnyttet uden nåde og barmhjertighed af min ældre sø-

ster og hendes veninder. Jeg var vel 4 år dengang. Blandt min søster og hendes veninder var der en mani for at samle på papæsker og papkasser af enhver slags og størrelse. Store eller små, det var lige gyldigt, bare det var papkasser. Hvad de egentlig blev brugt til, og hvorfor de var så eftertragtede, er aldrig gået op for mig, men trangen til at få fat i dem var stor, og det stod i min magt at skaffe dem. Hovedleverandøren af disse komponenter var den lokale manufakturhandler Vilhelm Friis. Han havde rigeligt af dem, idet et helt rum var fyldt af dem. Antagelig var de alle sammen endt på lossepladsen, hvis ikke min søster og hendes veninder havde haft samlermani.

Trods mine kun 4 år havde jeg, uvist hvordan, fået lært at synge et par linier af en dengang meget populær revyvis, "Den lille Kanarie-fugl med træben og gummihjul". Hvordan man havde bragt mine kunstneriske evner indenfor revygenren frem, ved jeg ikke, men det var en absolut betingelse for udleveringen af de ønskede varer, at jeg gav mit nummer til bedste. - Altså, hver gang pigerne var på rov efter papkasser, var jeg tvungen til at være med. Om det var af henrykkelse over mine musikalske præstationer, eller om han bare mente noget for noget, ved jeg ikke, men det var en kendsgerning, at der ikke blev udleveret nogle kasser uden min medvirken, Jeg kan ikke huske, om jeg selv fik noget ud af min optræden som folkesanger, men måske har bevidstheden om min betydning for sagen været løn nok.

Efterhånden blev repertoiret udvidet med et vers af "Vor Gud han er så fast en Borg". Her kan jeg huske honoraret den første gang,

jeg deklamerede verset. Det bestod nemlig af en over nakken fra min søster. Carla var et af disse mennesker, der ikke kunne lære udenad. Særlig salmevers var hendes svage side. Hun var vel nok den i skolen, der læste mest på salmerne, men de kunne ikke hænge fast - selv det gamle råd om at sove med salmebogen under hovedpuden hjalp ikke. Man mente dengang, at man lettere lærte en tekst ved at læse den højt, og det gjorde Carla, ikke 10 eller 20 gange men nærmere 100 gange. På den måde fik jeg ved at lytte lært det første vers. Det blev kun til det første, for Carla nåede aldrig længere. Da jeg så en dag rettede hende og citerede rigtigt, fik jeg en over nakken med den bemærkning, at det kendte jeg ikke noget til, for jeg kunne jo ikke læse, hvad der jo selvfølgelig var sandt, men de mange gentagelser havde lært mig teksten,

Pakkesyngeriet gav altså ikke klingende mønt, men jeg fik snart en anden indtægtskilde. Chefen på Hærens Krudtværk, hvor min far var værkemester, var oberstløjtnant og hed Hoffmann. Som chefer har eller i alt fald dengang havde - havde han en kone, som var født "Dahlberg", hvad hun ikke undlod at lade verden vide. Hun hed for resten Evarda til fornavn. Hun var altså Fru oberstløjtnant Evarda Hoffmann, født Dahlberg. Demokratiet var ikke så udbredt i vores lille by, og rangforskellen var stor og blev meget nøje overholdt, ikke mindst af dem der ellers ivrede stærkt for dens afskaffelse. Nu var hun jo nok Fru O.L. men blev aldrig omtalt som andet end Fruen.

Som gemalinde til chefen for et af byens eksistensgrundlag var hun ubestridt byens førende dame. "Fruen" vidste alle hvem var. Selvfølgelig var der mange andre fruer i byen, men de måtte finde sig i at få hæftet et navn til titlen. Men "Fruen" var bare "Fruen".

Nu var der også noget majestætisk over "Fruen". Hun var høj og omfangsrig, og hendes stemme svarede fuldt ud hertil. Hun gik ikke gennem gaden - næ - hun nærmest brusede af sted.

Min mors yngre søster, moster Laura, havde tjent som pige hos hende, og det havde medført, at min mor sommetider aflagde besøg der hos moster. Fruen havde to sønner, Erik og Kaj. En dag, da jeg var med mor på besøg hos moster, havde de to drenge fået mig med op i et lysthus, der var bygget i et stort elmetræ nede i haven. De var betydelig ældre end jeg, så jeg fulgte troligt med. Da jeg var kommet op, tog de stigen væk og stak af. Efter en halv time, hvor jeg havde hylet i vilden sky, opdagede "Fruen" mig og fik mig befriet, og som plaster på såret fik jeg en femøre. En femøre var dengang en mindre formue for en femårs knægt. For bare to øre kunne man få et mægtigt kræmmerhus bolcher. Fra den dag af var jeg hendes svorne yndling. Hver gang jeg mødte hende, vankede der den obligatoriske femøre.

Nå, men alt har jo en bagside, også denne. Der skete nemlig dette. Hver gang hun fik øje på mig, gjaldede hendes røst gennem gaden. "Der har vi jo lille Hansemand", og da hendes røst som sagt var fuldt ud egnet til at kommandere en di-

vision i krig, var ingen indenfor en kilometers afstand i tvivl om, at hun havde mødt mig. Efter overrækkelsen af dusøren, afsluttede hun med et gjaldende "Kan du hilse din mor"?

Havde det været i dag, var hun sikkert blevet noteret for unødigt støj, for hendes røst oversteg stærkt de decibel, der i dag er fastlagt for knallertstøj. Men for resten tror jeg ikke, at vor gamle senile politibetjent ville ha' dristet sig til at skride ind overfor "Fruen". Det varede selvfølgelig ikke længe, før mine kammerater opdagede årsagen til min indtægtskilde og forlangte andel i de indkøbte herligheder, hvad der dog i første omgang bestemt blev afslået. Men de fandt hurtigt ud af en metode til at afpresse mig. Så snart hele banden så mig, stemte de i med "goddag lille Hansemand," og "kan du hilse din mor." Overfor en så massiv provokation måtte jeg give køb og dele ud af de erhvervede drops,

Nå, men en dag var herligheden forbi. Kaptajnen faldt for aldersgrænsen, tog afsked med byen og flyttede til Frankrig, og dermed forsvandt min forbindelse til Hoffmannfamilien.

Jeg kom dog senere i forbindelse med den, idet den ældste søn, Erik, fortsatte de militære traditioner og endte som oberst i Artilleriet. Som sergent kom jeg til at gøre tjeneste under ham en kort tid. Under en efterårsmanøvre havde man indkaldt en reserveafdeling, hvor Erik Hoffmann blev kaptajn, og jeg blev tilkommanderet som kommandosergent.

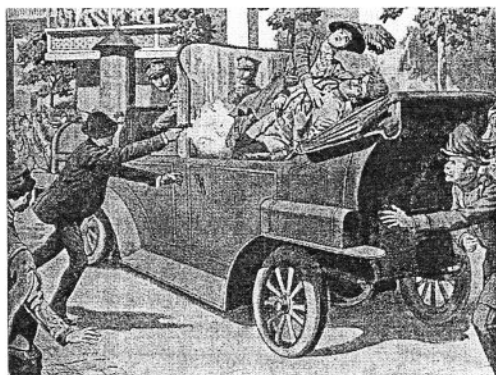
Under en samtale kom vi ind på Frederiksværk, og det kom der en

del sludder ud af. Jeg dristede mig til at sige, at jeg egentlig havde en høne at plukke med ham for mit ophold i lysthuset. Han huskede godt episoden. For han sagde: "Det er den eneste gang, jeg kan huske, at mor straffede mig korporligt, men både Kaj og jeg fik hver en knaldende lussing". Da jeg desuden fortalte ham om min fine indtægt, sagde han: "Så har du bestemt også været fine venner med mor, for hun var bestemt ikke nem at slå penge af til slik". Vi blev så enige om, at vort mellemværende nu kunne anses som værende ude af verden.

Den måned, jeg var ved batteriet under efterårsmanøvren, var en af de bedste i min soldatertid.

Udover det ovenstående er det eneste, jeg kan huske til jeg blev 6 år, at jeg ikke var særlig populær hos min søster Carla. Hun var 6 år ældre og måtte fungere som barnepige, hvad hun afgjort var meget utilfreds med, og der faldt mange bemærkninger om "den dumme unge hun altid skulle slæbe rundt med". Nu kan jeg egentlig godt forstå hende, for det må da ikke ha' været sjovt at have sådan en klods om benet.

Men så kommer der noget, jeg husker meget tydeligt. Den 28. juni 1914 affyrede en fanatisk student nogle revolverskud i den serbiske by Sarajevo, der dengang hørte til det Østrig-Ungarske Kejserrige. Skuddene dræbte den østrigske tronfølger og hans gemalinde og satte lidt efter lidt det meste af verden i brand, idet det resulterede i Den første Verdenskrig. Nyheds-

Attentatet i Sarajevo den 28. juni 1914. Den nittenårige student Gavrilo Princip skyder og dræber tronfølger Frans Ferdinand og dennes hustru.

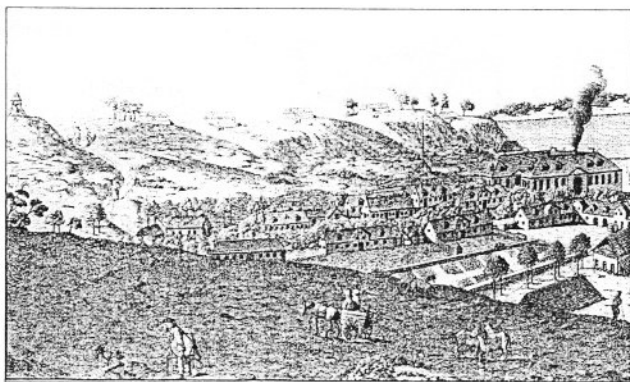
midlerne var dengang ikke af samme format som i vore dage, så nyhederne kom lidt langsomt til Frederiksværk. Man tog det til at begynde med ikke så alvorligt, for Balkan var Europas urolige hjørne, og man var efterhånden vant til, at der altid var krig et eller andet sted dernede. Da Tyskland støttede Østrig og fulgte op med krigserklæringer til Rusland, England og Frankrig bredte uroen sig også i Danmark. Frygten for, at vi skulle blive inddraget i krigen, voksede især efter at Tyskland brød ind i Belgien, hvis neutralitet de selv havde garanteret. Vi slap dengang, fordi vi selv gik ind for at mine-spærre bælteerne, så en engelsk flåde ikke kunne løbe ind i Østersøen. Der gik nogle uger, hvor frygten og uroen lå tungt over byen. Den første indsats fra Frederiksværks side bestod i, at alt det krudt, der lå opmagasineret i tårnene oppe på bakkerne, blev sendt til København. Bønderne blev tilsagt til at køre det fra tårnene og ned til togene, hvor det blev indladet til København.

Alle Krudtværkets folk var i arbejde - det var kun dem, der havde

forstand på at behandle den farlige vare, og der lå en frygt for, at et uheld skulle forårsage en eksplosion. Det stod på i flere døgn uden pauser. I behørig afstand stod de fleste af byens borgere og så til med ængstelse. Jeg husker, at jeg med mor i hånden stod der meget længe. Til sidst var alt væk, og der var, som min far sagde: "ikke så meget krudt tilbage, at man kunne skyde en tysker".

Så åndede byen lettet op, og man begyndte at indrette sig i de vante folder igen. Man regnede med, at en moderne krig kun ville vare et par måneder. Det havde alle de kloge jo sagt. Men det blev som bekendt til fire lange år. Og da de var gået, var tiden en anden, og livet i byen blev aldrig det samme som før. Heller ikke for mig. De fire krigsår kom til at betyde en del for min barndom, men det vender jeg tilbage til.

Krigen havde også sine tragikomiske sider. I byen havde vi en Sønderjysk Forening, ikke særlig stor, men den havde holdt hadet fra 1864 i gang - hadet til tyskerne. Man holdt møder en gang imellem. Med taler om ånden fra 1848 og

Krudttårne på bakkerne i baggrunden (Tegning af professor C.A.Lorentzen. Frederiksværk 1773)

afsyngning af sangene fra vores krige. Vi havde også en afdeling af noget, der hed Danske Kvinders Forsvarsberedskab. Det var en landsdækkende organisation, der var startet i firserne under Estrups provisoriske styre, hvor han uden om Folketinget bevilgede penge til at befæste København.

Kvinderne havde startet en landsindsamling, og for pengene havde man købt 4 kanoner til Københavns befæstning. Folkeviddet døbte snart organisationen om til "Kanonkællingerne".

Et af mærkerne for "danske kvinders beredskab"

Der var vist ikke mange foreninger tilbage i 1914, men den i Frederiksværk bestod stadig, selvom medlemstallet ikke var stort. Nu fik den sammen med Sønderjysk

Forening en opblussen. Nogle af de mest aggressive var indstillet på at gå med i krigen for at erobre det tabte land tilbage. Det kunne de også sagtens mene, for ingen af medlemmerne - de mandlige altså - havde en alder, der kunne få dem indkaldt. Så det blev ikke til krig med Tyskland denne gang. De havde også nok betakket sig, hvis det virkelig var kommet på tale. Det kan følgende vise:

Vi havde naturligvis også et borgerligt fugleskydningsselskab. De holdt hver måned salonskydninger og en årlig fugleskydning oppe ved Jette minde ved ågabet til Arresø. Man hentede fuglekongen og drog med musik i spidsen af sted. Midt på dagen holdt man frokost, og i løbet af dagen indtog man så en del våde varer, så til sidst måtte skytterne rykkes helt hen til fuglen for at få den skudt ned. Lidt usikre på benene drog man så til byen og kunne hvile sig et par timer, til man kl.18 indtog den store gallamiddag på Hotel Frederiksværk og udråbte den ny fuglekonge. Der var masser af taler for Gud, Konge

og Fædreland, og man overbeviste hinanden om, at man var klar til at ofre liv og blod for at forsvare landet. En af dem, der bed mærke i offerviljen var chefen for krudtværket, oberstløjtnant Hoffmann.

Da krigen så brød ud, skulle der militær bevogtning til at passe på krudttårnene. Men mobiliseringen gik ikke så hurtigt. Fra Krigsministeriet kom der henvendelse til værkets chef om at sørge for en slags bevogtning, indtil soldaterne nåede frem. Ihukommende den store forsvarsvilje, der var lagt for dagen en måned i forvejen, henvendte Hoffmann sig til skydebrødrene om at påtage sig opgaven. Risikoen var lig nul, for der var intet krudt tilbage. Det var dog ikke lige sagen for de gæve skydebrødre, og lysten var ikke stor til at efterleve de stolte ord, så oberstløjtnanten måtte fortælle dem, at gik de ikke frivilligt, havde han myndighed til at beordre dem til det.

Jeg kan huske, at jeg var med far oppe på torvet den aften, de blev samlet for at drage op på bakkerne, for far ville se "de gæve helte", som han sagde. Det må ha' været helt latterligt at overvære for de voksne

tilskuere. For mit vedkommende, der jo ikke forstod så meget af det, var det bare spændende. Hustruerne til de gæve riddere var mødt op for at tage afsked, og nogle af dem græd, som var de pisket. Man skulle nærmest tro, at deres mænd skulle sendes til Vestfronten, og så skulle de bare nogle få hundrede meter op på bakkerne, hvor de kunne gå og kigge ned i skorstene på deres egne huse.

To dage efter kom så det hold soldater, der overtog bevogtningen resten af krigen. Så vendte heltene hjem og fik af konerne en modtagelse, der ikke stod tilbage for soldaternes hjemkomst fra treårskrigen i 1848.

I 1915 begyndte jeg at suge kundskaber til mig i Frederiksværk Borgerskole. Den kræver et kapitel for sig. Så fulgte to år i realskolen for at få præliminæreksamen. Fire år som smedelærling og svend indtil jeg forlod byen for at blive soldat.

Siden har byen måttet klare sig uden mig, og det har den vistnok gjort helt godt.

Fortsættes i næste nr. af Prøven

Borgerskolen i Frederiksværk. Den er nu fritidscenter

Overbetjent Lundh

Overbetjent Lundh var næsten en institution her i byen før og under krigen. Foruden sit job som politimand underviste han i gymnastik og svømning, Han havde selv været en habil idrætsmand i atletik. Han havde også en robåd, som man kunne leje til en tur i åen, men med påbud om, at man ikke måtte sejle ud i Arresøen. Ågabet var i øvrigt spærret med en stor åluruse, men med lidt behændighed kunne drenge komme både ud af og ind i åen.

Vi var bekendt med, hvordan det gik de øvrige politifolk her i byen, da tyskerne tog det danske politi d. 19. september 1944, men om Lundh fik vi stillet spørgsmål, men vi vidste ingen ting.

For ca. 1 år siden efterlyste jeg oplysninger om Lundh. Politistyrken her i byen bestod jo kun af landbetjent Stenberg Andersen og betjent Olsen og så Lundh. Vi vidste, at Stenberg Andersen kom væk og var under jorden her i området. Olsen blev taget og kom i tyske Kz-lejre, men var heldig og kom hjem i 1945. Tilbage var Lundh. Min efterlysning blev bragt i Gulvmåtten, og et venligt menneske fik sendt Gulvmåtten til den ene af Lundhs to piger, Gerda, der nu bor i Hille-rød. Gerda har ringet mig op, og hun kunne fortælle, at Lundh fik en advarsel om den tyske aktion mod politiet, så han undgik at blive taget, og han måtte også gå under jorden. At han undgik tysk

Kz-lejr betød nok, at han overlevede krigen.

Lundh blev i 1945 opereret for lungekræft og fik fjernet den ene lunge. Det var på daværende tidspunkt en meget stor og kompliceret operation. Efterfølgende fik han et job bag et skrivebord på politikontoret. Jeg kan så tilføje, at de oplysninger om, at han også havde et lille hjemmebageri på Skovbakken, næsten var rigtige. Gerda fortæller, at det nu var Lundhs kone, der stod for denne forretning, og at Gerda ofte var budpige, der kørte ud til kunderne med f.eks. sandkager.

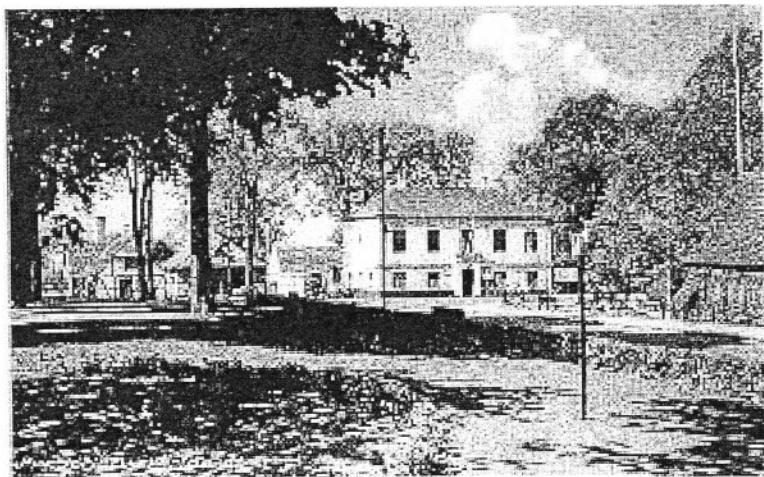
Lundh afgik ved døden d. 28/2. 1954.

Jeg vil godt takke dem, der har ringet til mig eller stoppet mig på gaden for at lægge nogle brikker i puslespillet, og jeg vil naturligvis i særlig grad takke Gerda, der også har oplyst, at Lund, som jeg havde skrevet det, skal skrives med h, hvilket Lundh selv lagde meget stor vægt på.

Jørgen Tved

Annonce TO BYER MØDES

Frederiksværk & Hundested
Køb den flotte fotobog!
Den fås på Industrimuseet,
Biblioteket eller i Gjethuset
Pris: 198 kr.

*Tinghuset og fabrikkens gamle portnerbolig.
Tinghuset var politistation og retslokale, og overbetjent Lundh
havde bolig her.*

Announce

Foreningen søger en meget dygtig m/k, der har kendskab til nymodens teknik. Foreningen har gennem længere tid haft en såkaldt hjemmeside. Her skulle man gerne kunne læse, både hvad der har stået i Prøven og vise ord fra formanden om foreningens mange aktiviteter.

Vi mangler nu en ny, der kan styre dette vigtige kommunikationsmiddel.

Vi kan garantere, at du ikke vil blive fed af jobbet. Det er som så mange andre vigtige og gode jobs helt befriet for løn og pension. Til gengæld vil vi forsyne dig med næsten alle de titler, som du kan ønske. Vi har intet imod at kalde dig både chefredaktør, overrunemester og meget mere. Du behøver ikke fine anbefalinger, blot kendskab til EDB, og din ansættelse kan klares ved en telefonsamtale med formand eller næstformand. Kan du stå for disse betingelser? Skynd dig at gribe telefonen

Arresødalbog nok engang

Når vognen kan tage denne sten, så kan den også tage den næste – og den næs - og ak.

Det blev en sten for meget. Sådan gik det også med vores projekt om Arresødals historie. For vores forfatter til bogen om Arresødal blev netop dette projekt den sten, der fik vognen til at brase sammen.

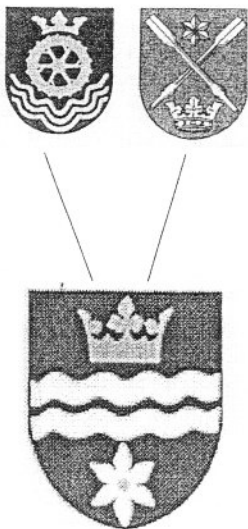
Jens Henrik Tiemroth har skrevet noget af bogen, men andre arbejdsopgaver fik ham her i sommer til at melde pas.

Vi står nu i en situation, hvor vi har noget af stoffet, men hvor vi må ud og finde en kvalificeret skribent, der kan gøre bogen færdig. Vi er også i den situation, at vi havde fået tilbudt økonomisk støtte.

Vi har ikke opgivet dette projekt. Vi mener fortsat, at dette lille meget smukke slot og den meget interessante historie, der er knyttet til slottet, skal skrives og udgives. På nuværende tidspunkt kan vi kun fortælle, at vi arbejder for at få løst problemerne, men kan naturligvis ikke fortælle noget om, hvornår vi kan stå med en flot bog i hånden.

Jørgen Tved.

Byvåben for Halsnæs kommune

Byrådet valgte tirsdag den 14. august 2007 det nye byvåben til Halsnæs kommune, som vi jo heder fra 1. januar 2008.

Byvåbnet er tegnet af kongelig heraldiker Ronny Andersen.

Der er tre hovedpunkter i det nye byvåben. Den blå farve og bølgerne symboliserer vandet omkring kommunen. Kronen symboliserer vores lokalhistorie, og som et nyt og unikt element ses blomsten - en grenet edderkopurt - , der symboliserer den rige natur i vort område. Grenet edderkopurt er sjælden, men kan findes i Frederiksværk - Hundested kommune. Den er totalfredet og må altså hverken plukkes eller graves op.

Foreningsarrangementer

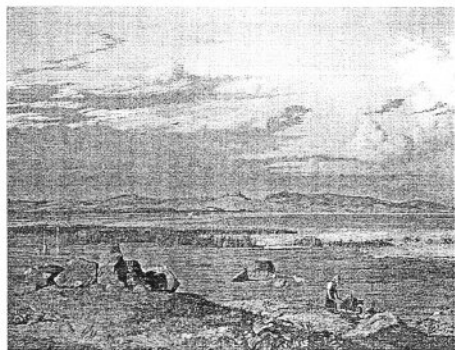
Foredrag i Menighedshjemmet:

Onsdag den 17. oktober kl. 19³⁰

**Pensioneret skovfoged O.A.K. Nielsen:
Naturen omkring Frederiksværk**

Frederiksværk er ikke nogen gammel by. Det er derfor muligt at se og følge den udvikling i naturen, området har været og stadig er udsat for. Området har været præget af store industrielle interesser, og først inden

for de sidste 50 år er man begyndt at bekymre sig om en beskyttelse af naturen og en bevarelse af områdets særpræg. Aftenens foredragsholder har været foregangsmand på dette område, ikke mindst når det gælder fremtiden for Arresø.

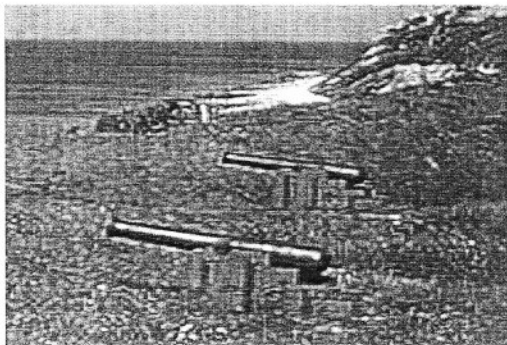

J.Th. Lundbys billede fra Arresø

Onsdag den 21. november, kl. 19³⁰

**Chefarkivar cand.mag. Bjørn Westerbeck Dahl:
Fæstningsanlæg op til nyere tid i Nordsjælland**

Selvom Danmark traditionelt har været et land med en stærk flåde, har der gennem tiderne alligevel været behov for at forsvare de lange kyststrækninger mod overfald og invasion ved anlæg af skanser. I Frederiksværks opland har der været flere skanser, og deres historie fra 1600-tallet frem til 1. verdenskrig med Lynæsfortet fortælles.

*Skansen ved Hundested
med to kanoner*

Museer i omegnen

Industrimuseet Frederiks Værk

Adm: Byarkivet
Tlf.:47 72 06 05
Åbningst. ti - fr 10 -14

Bymuseet Arsenalet
Lukket på grund af vandskade

Krudtværksmuseet
Åbningst. 1. juni - 15. sept.
+ efterårsferien
Tirsdag-søndag kl. 11 - 16

**Hundested
Lokalhistoriske Arkiv**
ma. 10⁰⁰-12⁰⁰, ons. 16³⁰-17³⁰

Knud Rasmussens Hus
Knud Rasmussensvej 9, Hundested
Åbningstider:

1.april - 15. september
+ efterårsferien

Tirsdag - søndag kl. 11 - 16

Frederiksværk Brandmuseum
Lørdag kl. 11-13
- eller efter aftale

Disse virksomheder støtter Historisk Forening

Fr. værk Folkebibliotek
Torvet 41
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 41 00

Nordea Bank
Torvet 37
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 24 11

Det Classenske Fideicommiss
Tromnæs Alle
4800 Nykøbing F

Danske Bank
Nørregade 6
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 70 00

Knudsen Plast A/S
Industrivej 21
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 01 01

Dan Steel A/S
Havnevej 33
DK 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 77 03 33

Bog og Ide
Nordcentret
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 52 40 01

Hans Holgers Cykler
Vinderød Skov 3
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 23 23

Skolebib. Enghaveskolen
Skolevej 1
3300 Frederiksværk

Arresødal Privathospital A/S
Arresødalvej 100
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 19 00

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Kontingent:
Personligt medlsk. 100 kr.
Husstandsmedlsk: 150 kr.
Firma og institution: 500 kr
- - under 6 ansatte: 250 kr.

Bliv medlem af foreningen. Det
betaler sig.

Har du spørgsmål til foreningen?
Ring til Carl Jensen 47 74 93 35
Fmd Bengt Sørensen 47 92 38 44
mail til Christina Ax på
fhf@mailme.dk